

Iosif Vulcan

Cînd am văzut pentru prima oară pe Heliade

Sub impresiunea doliului general ce poartă acum națiunea noastră pentru pierderea marelui Heliade, cu sfială iau condeiul în mîină să scot la lumină una din cele mai frumoase suveniri ale vieții mele, momentele cînd, pentru prima oară, văzui pe acest nemuritor bărbat¹ [...].

Heliade! Ce nume sublim e acesta în istoria civilizațiunii noastre! Un ingenios literat al nostru l-a numit "Gigant al templului"!

Heliade! Acest nume e un program; deșteptarea românismului pe toate terenurile de cultură națională.

Heliade! Acest nume poate servi drept titlu la istoria culturii române în decurs de jumătate de secol.

Însă nu mi-e scopul a analiza activitatea și influența lui asupra vieții noastre naționale; academia noastră științifică de sigur va îngriji de aceasta la serbarea memoriei primului ei președinte - eu dară mă voi reîntoarce la istorisirea incidentului indicat prin titlul acestor șire.

Era într-una din zilele de vară ale anului 1866. Eu ședeam în cancelaria mea redacțională, ocupîndu-mă cu afaceri ziaristice. Deodată cineva bătu la ușe.

- Intră - strigai eu cam necăjit că iarăși cineva vine să mă conturbe chiar cînd trebuie să apară foaia.

Ușa se deschide și intră un bătrîn de statură mijlocie, pe care însă nu-l văzusem. Fizionomia lui respectabilă făcu o prea bună impresiune asupra mea și, ridicîndu-mă numai decît de la masă, grăbii a-l întîmpina.

- Domnul Vulcan? ... începu dînsul a-mi spune că mă caută pe mine.

- Sunt eu, - îi răspunsei îndată.

- Eu sunt Heliade - adause el.

Acest nume făcu asupra mea impresiunea electricității; toată ființa mea fu pătrunsă de un simțămînt dulce și fericit, - eram entuziasmat prin această surprindere prea plăcută. Stăteam față în față cu marele Heliade, îi auzeam vocea, și dînsul îmi strîngea mîna! Vedeam pe acel om, al cărui nume în interiorul meu era împrejurat de aureola devotamentului, ale cărui opere le cetam cu o sublimă admirațiune, - și a cărui figură spirituală îmi apărea totdeauna ca un gigant în mijlocul pigmeilor. În acest moment modesta mea odaie redacțională îmi apărui un templu sacru, în care veni cîntărețul de frunte, preotul cel mare... Dînsul, poate observînd surprinderea mea, îmi zise numaidecît

- Trecînd pe aici cu fiica mea la o scaldă străină, am venit să te văd și să te cunosc și pe dumneata!

- M-ai onorat mult prin această distincțiune, - răspunsei eu cu respect.

Apoi, ocupînd loc, și înainte de a începe conversațiunea, dînsul îmi zise:

- Îți mulțumesc pentru atențiunea dumitale față de mine.

Și fiindcă văzu că eu nu înțeleg alusiunea lui, adause:

- D-ta, ai binevoit a publica în "Familia" portretul și biografia mea.

- Mi-am făcut datoria prea plăcută - reflectai eu.

Apoi între noi se înfiră o conversațiune, sau mai bine zis el vorbea, iar eu îl ascultam. Și el vorbea atît de frumos, încît eu tot l-aș fi ascultat. Îmi vorbea despre literatură, teatru, arte - și în narațiunea lui era atît de mult entuziasm, încît admirațiunea mea, din ce în ce, tot creștea. Niciodată nu voi uita cu ce însuflețire înaltă mi-a povestit dînsul istoria fondării teatrului național de la București, - fondare, ce, cu toată dreptatea, se putea numi creațiunea sa. Mai tîrziu vorbind despre drame, îl întrebai de ce nu pune în scenă vre-o piesă de-a sa?

- Nu vreau, - îmi zise el, - pentru că actorii noștri de la teatru nu știu declama.

Și după aceasta mai adause niște epitete prea nefavorabile pentru „artiștii” de atunci de la teatrul din București. În fine, îmi povesti de o dramă a sa, și îmi recită dintr-însa un monolog. Dar ce recitare fu asta! El se sculă, și mergînd în mijlocul odăii, declamă cu perfecțiunea unui artist și cu focul unui tînăr exaltat. Nici odată pînă atunci n-am avut ocasiunea a mă convinge de puterea singuratecelor cuvinte. Ce moment sublim!

Eu, un tînăr de douăzeci și cinci de ani, mă uitam la un bătrîn de șase zeci și patru de ani, admirînd entuziasmul dînsului. Și cum astfel mă uitam la el, îmi zisei: Vezi omul acesta! El a încărunțit, dar inima lui a rămas tot tînără, căci într-însa residă poezia divină. Așa poezia întinerește chiar și pe cei bătrîni! Și această vedere îmi causă multă încurajarea pentru cariera mea de viitor. Acest venerabil cărunt - îmi ziceam - nici la adîncile sale bătrînețe nu și-a pierdut focul juvenil al inimii sale pline de speranță! Cum să mă descurajez dară eu acum, abia la începutul carierei mele? Nu! Voi lucra și eu cu debilele mele puteri ce voi putea - și măcar fără rezultat momentan - tot nu voi dispera. Figura lui Heliade și a celorlalți nemuritori deșteptători ai neamului românesc îmi vor inspira curaj! [...]

În scurt, apoi, vizita se termină, și eu însoții pe “părintele literaturii române” la otel, unde dînsul îmi dăruie din toate operele sale cîte un exemplar [...]

(Iosif Vulcan, *Cînd am văzut pentru prima oară pe Heliade*, în Id., *Publicistică*, ediție de S. Vasilescu, Facla, Timișoara, 1983, pp. 135-137)